

September 16, 1950

Az Ember

A művész halála

EMLÉKEZÉS ÁGAI IRÉNRE

①

Kora tavasszal kinn ültünk az elhagyott tengerparton, néztük milyen futó-kényesen szedik hosszú lábukat a kicsi halászó madarak a közeledő hullám elől. "Kis bolondok," nevetett Irénke lágyan, "hogyan féltik a víztől a kis mancsukat."

Ő nem féltett magán semmit. Se hihetetlenül parányi lábát, hogy mások dolgában, minden tisztességes ügyben buzgólkodjon. Se vajpuha kezét, hogy magyar fogásokat főzzön barátainak; vagy csöpögő csapokat, television-t megjavítson; vagy sikkes estélyi ruhát tűzzön össze darázsdereku próbababáján; vagy festéket keverjen palettáján. Legkevesebb a szívét sajnálta ettől a keserves világtól, pedig az kétszáznál többet ért.

Csak egyet féltet Ágai Irén: színésznői integritását.

Olyan lágyan ült mellettem akkor, amikor erről beszélt, szemben a gyöngyszínű tengerrel, hogy csak a halvány bőre alatti remegésen látszott az állandó felfokozott feszültség, és büröny szemében az égő kín. Egy nem sikerült anafilikus kezelés után volt, amelyet orvosa azzal ajánlott, hogy ha az sem segít lecsitítani vágató pulzusát, akkor már csak egy rendkívül súlyos és kétséges kimeneteli gerincförlötti idegelvágás segíthet. Én harago-

még mindig habozott, hogy ne kísérlet-e meg a veszedelmes műtétet. Irén pontosan tudta, hogy milyen súlyos az állapota. Mindent tudott ami az esetére vonatkozott és a kinlódó orvosok fejére olvasta. Előtte való éjjel, hogy bement a kórházba, ahol már nem volt többé lehetőség még az operációra se, éjjel a széles ágyban eljátszotta barátjének, Balja Licinek, legnagyobb színházi sikerét, a "Mädchen in Uniform," főszerepét. De nemcsak a főszerepét, hanem a darab minden egyes szerepét betéve. Már majdnem hajnal volt, amikor az öngyilkos kis Marna helyében meghalt...

Lici hangosan sirt.

Akkor Irénke felnyitotta szemét: "Mit sírsz, hülye!", mondta, "Most tapsolni kell!" ---

Ne sirjunk hát mi se, többi bambák, akik hagyjuk meghalni a legkülönbeket; holott talán a tapsunk életben tartaná.

HOLLYWOOD, 1950. szept. 4

SZENES PIROSKA

③

san hitetlen voltam. Szerintem, ha egy fiatal, teljesen hibátlan szervezet olyan mértékben ég, hogy valósággal felemésztí magát, akkor a hibát nem a fizikumban kell keresni; és ebben az esetben, a művész esetében, fölösleges a csavaros, sematikus analízisba menni hajtani egy teljesen világos képletet. Mert mi a halála a művésznek? ... Ha nem élheti ki, amire teremtetett.

"Színészno vagy, hát játszaniod kell!"

Csak rámnézett Irénke busan. Egyik művész a más-
siknak nem kell hogy magyarázza, amit olyan nehéz meg-
értetni a laikussal: hogy a tehetség nem valami amit tá-
skában hordoz az ember és időnként, amikor szüksége
van rá, előszedi. A tehetség ott van minden vércellában
és idegszálban, mert olyan az, mint a villanyáram az
acél-szálban, hogy a mű csak kisülése annak, és úgy el-
égetheti a lelkét az embernek, mint villanykörtét a rö-
vidzárlat.

Zenészek, énekesek, festők boldogok, mert nincsenek
nyelvhez kötve. Írók, színészek, — ha még egyszer fel
akarnak támadni, előbb szimbolikusan meghalhatnak,
mielőtt szentekhez illő alázattal és vasakarattal megpró-
bálják a felnőttkorban való újjászületést egy idegen nyel-
ven. Irénke, sajnos, tulbüszke volt. Ő kitartott amellett,
amivel mindnyájan kezdjük: ott akarta folytatni kar-
rierjét Amerikában, ahol Európában abbahagyta. Neki,
aki 18 éves korában Cleopatrárt játszotta Shaw darabjá-
ban a budapesti Vígyszínház színpadán, nem kellett az
apró szerepek, amelyeket idegen kiejtéssel is meg lehet
játszani Hollywood-ban. Tehetsége kétségbeesetten kere-
sett más utakat. Váratlanul festeni kezdett, mindjárt elő-
ször a férje, Székely István, meglepően jó portréját. De
már a többi képen csak az eredeti gondolatok voltak ér-
dekesek, technikai tudás nem követte az alkotó kedvet;
és mivel Irénke okos is volt, dobta magától a festészetet.
Dilettáns abban se akart lenni.

"Néhány évvel ezelőtt egy itteni színész-csoport fel-
ajánlotta, hogy rendezzek nekik Ibsent, Bernhard Shawt
és más európai klasszikusokat. Játshattam volna, ami
akarok," tette hozzá lemondóan. "De a színészek nagy-
része ügyetlen kezdő volt ..."

"Csacsika ... " mondtam szomorúan.

Pista, a férje, akkor már Mexico City-ben volt, ahol
angol- és spanyolnyelvű történelmi filmet produkált, a-
melyben szerepet szánt Irénnek is. Sürgette már, hogy
jöjjön le utána. "Te!", intettem őt szigorúan. "Elfogad-
jad azt a szerepet, bármilyen parányi is!"

Most, a katasztrófa után, azt mondja Pista, hogy erő-
vel kellett Irént rávennie, hogy eljátsza Carlotta császár-
nő szerepét, akinek arcképéhez bámulatosan hasonlított,
mert a szerep csak egyellen jelenetből állott. Nem szá-
mitott a szépség, se a gyönyörű kosztüm ... Azért később
öröme volt a felvételekben. A film teljes elkészültét nem
várhatta meg mégse. A magasfekvésű klíma úgy megvi-
selta, hogy egy hónappal ezelőtt visszajött Hollywood-ba.
Itt akarta megvárni férjét, hogy azután átrepüljön New
Yorkba, találkozni hugával és most érkezett öccsével, aki-
nek kihozatalával olyan hosszú ideig és annyit törődött.

Akkor az állapot a váratlanul rosszra vált, pulzusa
kétszázötvenet vert. Orvosa berendelte a kórházba, mert